

КАРАЏИЋ

ЛИСТ ЗА СРПСКИ НАРОДНИ ЖИВОТ, ОБИЧАЈЕ И ПРЕДАЊЕ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂЕЈЕ

ТИХ. Р. ЂОРЂЕВИЋ

ПРОФ. УЧИТЕЉ. ШКОЛЕ

БРОЈ 2.

У Алексинцу, Фебруара, 1899.

ГОД. I.

НАРОДНИ ВЕЗОВИ У ДАЛМАЦИЈИ

ПРИОПЋИО

ВИД ВУЛЕТИЋ — ВУКАСОВИЋ¹⁾

УВОД

Dr. Frano Saggara написао је још године 1847. дјело особито за оно доба достојно похвале: *La Dalmazia descritta con 48 tavole miniate rappresentanti i principali costumi nazionali*²⁾; па из поменутога дјела превађам читаво III поглавље о одјећи (на стр. 140 — 146) а то као примјер етнографичкога разлагања, те је ово баш прави и наравски увод за народне везове и уресе, што ће бити постепено и потанко описани.

III. О ОДЈЕЋИ

Човјек сладокусац, ако би једва једвице нашао у планинштака баш чијем да се нахрани, то би онда ваљало да ту скапају од

1) Допосећи овај чланак, уредништво „Караџића“ се радује што цењеног г. Вида Вулетића — Вукасовића може рачунати међу своје сараднике. — Г. Вукасовић је чувен и ван српскога народа својим одличним радовима на проучавању српскога народа и његовог живота, обичаја и предања. — 1893. у месецу јулу позват је на конгрес фолклориста у Чикагу, у Америци за време тадашње изложбе. Ту је од учених фолклориста био особито лепо примљен. На конгресу је читао: О самртнијем обичајима код Јужнијех Словена прије и сада. Још је ту расправљао о српским везовима, показујући свој големи албум са узорцима. Са собом је тада г. Вукасовић имао и певача из Херцеговине. — У два маха узасобице *The International folklore Association* у Чикагу именовало га је својим потпредседником. — Г. Вукасовић је први у Америци пред ученим светом говорио српски. Амерички су листови говорили о њему врло похвално, а неки су му и слику изнели. — Његова предавања на конгресу штампана су на талијанском, немачком, и енглеском језику, а на српском језику су изашла нешто у Лепопису Матице Српске а нешто у Српском Магазину. — Ко жели нешто више знати о живот и раду овог вредног Србина нека чита у бр. 3. „Босанске Виле“ за 1897. год. где ће му наћи и слику. (Уред.)

2) Далмација описана са 48 миниранијех таблица, што приказују главније народне обичаје.

глади, сви трговци и модни радници, китничарице и власуљари. Горњосељани (morlacchi) не мијењају ти начина нити ствари у одјелу, те носе и дан данашњи оно одјело у што су се одјевали њихови дједови, а баш потанко и не гледају толико на мјеру па им свечано рухо траје од кољена на кољено. Праунук ће ти тако чешће обући пирни корет или доламу покојнога кушунџеда.

Баш у Европи није краја гдје су толико чудновати и изворни начини у ношњи колико у нашој малој Далмацији. У свакому котару, у свакој варошици, бива у главному мјесту, те и у свакому селу је разлике која је мање или више знаменита, али ти је у различитијем котарима такве разлике, да се може слободно казати, да су опета то други обичаји.

Ту ти није што год заједничкога између горњосељана и оточана, па и између примораца. И нека се у последње доба пријашњи обичаји полагаано мијењају, то ипак није ти лако, кад путујеш од мјеста до мјеста, да схватиш како је тако толико разлике у тому свакому начину.

Ко ће из Сплета до Трогира, а ту је пута до осамнаест талијанскијех врста опазиће разлике у одјећи у Сплету, у Солину, у Каштелима и у Трогиру. Још је пуно разлике у градићима истога предјела, у варошима истога града, па баш и у истому селу.

У Тјарицама,¹⁾ сеоцу у Сињскому котару, у једној те истој жупи жене се облаче на четири начина, бива по турску, на имоцку, на сињску, нешто по пољичку и по сињску.

Сада ћу навлаш писати о брђанима, те брижљиво уздрже стару ношњу. Осим свечаног руха све ти је остало просто, па све једно те исто, готово на свако доба од године. По обичају, како када, служе се чохом (ризом), сукном и платном (ткањем).

Крој је по народну, а тако баш исто и шара или маст, бива модра, црвена и бијела. Ту ти нема женскијех хаљина, што су мање или више искићене онако пуно замршенијех, а и на броју их није баш тако много. Кошуља је распорена на прсима, испод врата запучена и сапета запорцима и ковчама, широки су јој и пахуљасте рукави, те је кадкада дуга до пета.

Баш је много жена, те носе кошуљак што им покрива прси, па ће на њ пришити и рукаве. Хаљина је мјеште сукње или касе, а распорена је с приједа до дна, те лозјена и искићена (везена) на распорку. Ако је од модрога сукна зову је модрином, од бијелога бјелачом, а брљица је љетна сукња од платна.

Крожет је пршњак без рукава, бива од шкрлета, од фанеле или од платна, а понајвише шитков, те га с приједа запучају, а онда долази пџас. Потпасаће о боку пршњак и сукњу пасом од црвене вуне, од шарене свите и од коже, а тај је пас мање или више широк, те кићен или везен.

1) Tjarice

Прегача је изаткана од вуне омаштене на различит начин, па ће допријети до испод листâ. Обичавају носити о боку неку врсту ножића, објешена о окрајак коже, бива бритву кривуљасту и склопљену у корице, па кључ.

Садак је од црнога, бијелога јали од модрога сукна, а то је хаљина без рукава, витка кроја, краћа од сукње, распорена с приједа, обрубљена разномањастом ризом, и у црвено опточена везовима различитијех боја, те и варцима. Садак, што краси струк, па и сукња падају до листâ. Љети, особито цуре, иду у кошуљи и у садаку или под прегачом.

Баш чудновато и необично женске повезују главу. Обично су до седме године гологлаве, па онда под црвеном капицом. Кад се удаду повежу капицу махрамом, гђе гђе је и скину, а мјеште канице прибоду над затиљком покупљен убрус (јашмак), подбраде се, па се још и не повежују.

Црвен-капица је обиљежје неудате цуре (ђевице), убрус бијели, јали шарени, удате жене, а гари (црни) убрус, удовице. Обичавају ресити капицу, како је кому драго, бива прибоденом копреном (дуваком) те пада низ плећа, ланчићима (синцирићима), срцима, полумјесецима, спужићима, цакленијем круглицама, трепељикама, сребрнијем варцима, разномањастим цакленијем литцима, новцима, мириснијем и мртвијем цвијећем, пауновијем перјем с кукицама и синцирићима, што пролазе испод грла па падају низ дојке. Сиромашнице су задовољне и љуштурицама, каквом рибјом коштицом, цакленијем драгуљцима коситријем уресима, те и од тенећке, каквијем цвијетом, јали птичјем перјем. И младе невјесте неће ти грђе начинити (накинђурити) на главу њихове убрусе, па ти је у тијем направама таке живахности и баш дивоте, да ти то није лако описати. Онако ће ти очешљане и углађене косе дрвенијем ченљем, те помазане младијем маслом или уљем, покупити, на различит начин, над затиљком, у плетеницу у трак уплетену, то с нанизанијем новцима, сварцима и китицама, јали у плетеничице, што падају низ прси низ леђа, или су покривене капицом или су покупљене око чела или око грла, а то ти је све удешено на чудноват начин.

По сјају и по врсти накита разликује ти се благостање и одгој и уљудност. Свилом и памуком, а каткада и златном жицом везу јаку (кољер), прси и рукаве на кошуљи, па је прикопчају под грлом сребрнијем запонцима, запонцима од жуте мједи и од коситера, па и патворенијем драгуљима.

На сукњи лозе спредње распорке скрлетом, те ударају на то пучица и по које срце од туча (кови). А на исти начин ките кожнати појас, па га с приједа запињу запонкама од жуте мједи, што су урескане и сјајно нарешене различитијем бојадисанијем каменчићима. Лијепо начине и наресе садак, те, осим што је опшивен разномањастом чохом, краји су му украшени сребрнијем и свиленијем гајтанима, а на чохи је наприскочимице доста ријеткијех везова,

Баш дражесно везу, а то кад иду на пашу за стадом, бива везу без нацрта или ћерђефа. У лијепијех је сељанака и драгуља, ту су ти црдани од грмјелица или од цакленијех нанизанијех кругљица, а то разномањастих неједнаких, с натакнутијем новцима, те наушниџа од коситера или од жуте мједи; кожнијех белензука (наруквица) урешенијех сребром јали коситером, па прстења од жуте мједи и од коситера, а на бритви синџирић и корица од жуте мједи или од рога.

Људи се одјевају простије и без икаква начињања или гиздања. Кошуља им није страга дуга, па ако јој дигнеш везове, баш у осталому не разликује се од женскијех. Поврх кошуље одјену неку врсту зубунића, а то је крожет. Од црвенога је јали од бијелога и црвенога постава, те се примићује на прсима, па пада до испод бокова.

Јечерма је пршњак без рукава од сукна или од скрлета. Урешена је пуцама и сребрнијем ројтама, а дуга је готово до бедара. Пас је сплетен од гајтана од црвене вуне, те стеже о боцима крозет и јачерму.

Носе гаће на различит начин: на граници турској по турску, бива чакшире, а овамо по угарску — гаће. Чакшире онако потпасане о бок, а широке, допиру до кољена, те их подвезу око кољена кожном подвезом накићеном ружицама од жуте мједи и од коситера. Гаће се приљубљују уз ноге, те их намакну над дебелијем месом, па је баш за чудо како им не спану.

Аљина је распорена с приједа. Има рукаве и дуга је до шкљанака (глежања), те је од црнога сукна, а ријетко од бијелога.

Копоран је хаљак од зелене чохе. С приједа је добро урешен, то на рукавима и по леђима, а међу га поврх јечерме. Зими носе огртач, то јест кабаницу с огрљајем — кукуљицом. Кабаница је од крупне црвене чохе, а бе, јали од сивога сукна, па и од бијелога. Обично кукуљица стоји онако на раменима просто, бива растегнута је. Кад је киша, преврну кукуљицу на главу, те ју запењу копчама. У доста је чељади кукуљица на капуц. Поврх вуненога појаса припашу други кожни појас — припашњачу — те с приједа за њу заћену оружје, с трага двије везме (барутњаче) од жуте мједи, па и од коже с коситрнијем уресцима, два фишеклука (набојњаче) с огњилом, кремен и потребите набоје, тиквицу с финијем барутом; машице за лулу те и ћесу за духан.

Чибук заћену за затиљак с лулом уз гари, бива између кошуље и гола мяса, јали, ако је кратак чибук, онда ће између крожета и паса. Одјећа се имућнијех људи разликује, не по тому што је од финије ствари, него још и по пуцама, те по сребрнијем токама јали свиленијем на јечерми по сирадама и по везовима на копорану, на гаћама и на капи.

Обично ти с приједа обрију, главу а оно остало коса покупе у одуг перчин, те га уплету у црни вунени трак, па га наките

с објешенијем ројтама, то привјесцима од коситера, с варцима и још каквијем записом. На главу међу просту црвену капу, јали баш по турску сарук — пешкир.

Људи се диче и поносе оружјем, па ти горњосељанин (Влах) неће без оружја ни у цркву, а просто било, да је и на пола гô и лачан, ал само, да је под оружјем, и до данас би ти све продали, а не крећи им оружја.

Преко рамена ће дугоцијевку — пушку — а с приједа у припашњачи јали иза паса и пршњака ханџар и двије мале пушке (пиштоље, кубуре) јали прост нож у ножници, те је понеколико окована жутом мједи или је од коже. Људи которскога окружја имају драгоцијено и понајбоље оружје, а још к тому у изобиљу. У било којему селу неће ти горњосељанин нигдје без оружја, па још тако неће ни мушко ни женско без путњичке врећице — торбе, која је од вуне баш красно изаткана.

Обућа је по свијем мјестима готово једнака, бива од разномаљасте вуне. Шарене бјечве — чарапе с разномањастим везовима допиру до испод кољена, а бјечве с потпрегом без поплата и пете од шкљанка до испод кољена. Ово ти је женска обућа. Тозлуке, што се називају на цијелу ногу, носи без разлике мушко и женско, а исто тако на прсњаке, урешене скрлетом, те покривају само спредњи дио ноге.

Надошивачи су њека врста модријех докољеница (тозлука) без пете и поплата, те се навлачу од шкљанка до по бута, а запињу се копчама с унутрашње стране гољена. Носе их мушкарци. Ни у обувању пуно се не разликују. На опанцима је поплат од нестројене коже од вола. Опанци се натежу с горње стране ноге узицама од овчије или од овнеће нестројене коже — опуте, па се притегну на крају поплата.

Одуља се опута промеће испод шкљанка, те притегне опанак, а у опанак са свијем мало улази пета. Још је ципела на различит начин, од црвене, жуте јали од црне коже, а то су ђемелије јали нестве. Оваке су постоле за гиздање, а опанци су баш права народна обућа, па их већина носи.

Код Влаха је мијењати ношњу више но вјетреност, то је баш срамота. Ко мјења одјећу, знао би, кожу, промјенити и вјером. И баш их потиче њеки дух побожнога штовања, да ни за длаку не мјењају одјела својијех дједова, па их у истину цијене као најбољу ствар на бијелому свијету.

Не би ти га мијењали за коју му драго корист, па ко би им га промјенио, за то му не би по ни по што умјели опростити. Ко ти је остригао прчин јали брке, с њим се ругају и држе га да се осрамотио, а зловољно трпе, да им се главари на други начин облаче.

Па с тога су што је ко год почео, да друкчије ради под Владом Прејасне Републике, управили дужду прошњу у стиховима, па је баш zgodна, да по њој сазнамо за пријашње обичаје

а истодобно, како су ти они презирали туђу ношњу. Превађам, онако просто, тај малени хинкави говор, то како је био објело-даљен од Ловрића у његовијем *Опаскама на Фортисов путопис* (*Osservazioni al viaggio del Fortis*):

Гле, војвода њеких далматинских
 Кад доједре Италији равној,
 Ту се они брже потаљанче,
 И стиде се словенског имена.
 Косе стрижу, власиљу натичу:
 Клобук међу, а сарук помеђу,
 Брже боље и брке обриче,
 Свилен појас са себе отпашу,
 Красно рухо од скрлета смеђу,
 Грде златом махраме везене,
 Сјајне токе, па и зор — јачерме
 И све бурме од чистога сребра.
 Што сам, Боже, јадан дочекао!
 И хаљине они одјевају
 Распорене острага на двоје,
 На ногом' им ка женом' бјечвице.
 Да не буде јуначког зламења
 И сребрне повргоше плоче,
 Па драгуље, злаћене челенке,
 Златне игле, па све преврнуше,
 На таљанску ето обрнуше.
 Далмацију сву нам нагрдише,
 Још колико словинска се пружа,
 Села, земље, вароше, градове,
 Па ето им рђав глас је допро
 До млетачких свијетлих господара.
 Еј, срамоте! ето распасаше
 Свијетле сабље, тупасте ражње
 Припасаше себи о бедрицу.
 Да би били срчани јунаци,
 Баш најачи на бијелому свијету,
 Кад их спази Турчин, не боји се.
 Сад вас молим, како милу браћу,
 Послушајте ове моје свјете:
 Домородац ако прави дође
 Испред очију његових бјежите,
 Па ако вас још ко год упита
 За дом, име, за народ и мјесто,
 Не кажите, да сте Далматинци.
 Соколова кад немате крила,
 Покажите, да сте будалине,
 А немојте грдит Далмације

И срдити дужда од Млетака,
 Јер је вазда Далмација била,
 Па и сада соколово гњездо:
 Врх тимора стоји јој и влада
 Лав Млетачки, њезина обрана.
 Ну, принџипе, моја свијетла Круно,
 Избави нас од ове срамоте,
 Чијем нам је пуно Далмација.
 У руци је твојој, Господару,
 По словинску, да ресиш главаре.
 Тог народа, који тако носи,
 Или барем хљебац им одузми,
 Хљебац круха, што им га дариваш.
 Мој принџипе, частим те високо,
 Милост просећ, клањам се дубоко.

Великом помњом чувају свечано одијело, те се њим ресе, кад су блаждани, јали кад је каква изванредна згода, бива: о дернеку (сајму), на пиру, на младој миси, о пастјерском епископову походу, јали о доласку каква путњика.

У Пољцима иђу од руке до руке без престанка одијела достојанственика (достојанственијех сталиша) оне слободне опћине, те сам и ја године 1844 обукао хаљине великога кнеза Матеја Кружићевића из Звечања, који је повео у Млетке, као пуковник, триста Пољичана, који су били позвани, ал' нијесу служили при посљедњему хрвању оне републике. Огрђу се уз остало ћурком у свијем изванреднијем згодама, па и усред љета.

Ипак кад је врућина, преврну га с наопака, да покажу црвену чоху, а зими, да не покваре чохе, окрену длаку с двора.

Ко нема споменуте хаљине, он је заимље, а ту ти љубав нигда неће нико закратити.

Кад дажди, а да не кваре капе јали нових опанака, они ће гологлави, па и босоноги ће газити по глибу.

Онако ће мокре хаљине, а да их не свлаче, осушити уз огањ.

Кад навуку ново одјело, неће га са себе свући него, кад се раздрло, па га баш преко срца и перу, бива, кажу: ко га пере, троши га (и вода има зубе).

Од тога су ти више прљави, него од сиромаштва.

По овијем се краткијем цртицама познају по дебелу народни обичаји нашијех горњосељана.

КЛЕТВЕ У КРАЈИНИ

Врло се ретко обрађала пажња на ону врсту народних умотворина, које наш народ зове „клетвама.“ Налазио сам у по гдекојем роману, гдекојој приповеци или новели по једну или две клетве, које су узете и унесене у ове уметничке производе тек што је тако морало да буде или ради боље карактеристике појединих личности, али мало озбиљнијих речи о њима не видех нигде. Узрок томе, мислим, да је у томе, што се је сматрало узети из народног стварања само оно, што је носило име: песма, приповетка, прича, гатка, скаска, пословица, загонетка, а клетве нису ни гледане. А да су оне толике исте важности као и остале врсте народних умотворина ја ћу изнети неколико својих опсервација о њима.

Како се од више година бавим проучавањем српског језика у нашој Крајини нашао сам доста недоследности, доста неправилности и нетачности у употреби језиковних елемената. При таквом огромном послу, без сумње, да ме је морала гонити жеља, да видим: има ли где нешто боље српског језика; да потражим његово врело; и ако гдегод нађем такав језик, да видим његове разлике од књижевног српског језика и његове главне особине. Обратих пажњу на оно, на шта, у тој прилици, сви обраћају; дакле, потражих народне умотворине. Али, на моје изненађење, и ако сам их нашао, разуме се не у великој количини, не нађох у њима онога, што сам тражио, изгубих узалуд труд, а не извукох никаквих користи. Онда се упутих мало даље у домаћи живот Крајинаца и, на моје задовољство, нађем бар сенку од онога, што сам намерно тражио. Морам признати, да сам обратио пажњу и на оно, на шта до сад, у таквом послу, нико ни погледао није. Почех проматрати клетве („проклињања“), којима матере или на грађују (!) своју децу за непослушност, или руже за несташлук, јогунство, неразборитост, лудост, немарност, леност, и т. д. И, без икаквог размишљања, могу казати, да ми оне, у овом крају, заменише народне песме, приповетке, загонетке, и т. д. и послужиле ми као добар извор за црпљење правилног српског језика.

Откуда, да је баш у тим клетвама најчишћи српски језик, те чега ради могу послужити као красан пример, поуздан извор за проучавање истога, то би било дуго расправљати, а после, томе и није овде место. Кад још додам и тај факат, да се оне у том крају одликују и великом количином¹⁾ и великом разноврсности, онда би требало још већу пажњу обратити на њих, проучавати их и уврстити их у праве народне умотворине.

1) Ја их имам на 200—250, ако не и више, сакупљених и сређених, а несакупљених има врло много.

Гледао сам, нуз гред, да их доведем у везу са клетвама из других крајева српског језика, које сам обишао, па сам, поред једнакости, наишао и на јаке супротности међу њима. У неким језик је чист и правилан, а идеја је са свим супротна, а у неким је обратно; у опште могу рећи: клетве из Западне Србије, како сам опазио, више су племените, имају у себи некакав излив радосног срца мајкиног, мајка „куне и преклиње“ своје чедо, али не жели, да га клетва сустигне, жели, да се клетва не испуни. Мати уздиже, хвали, благосиља, усрећава своје чедо, док је овамо, у Источној Србији, све супротно; па и ако их и има, које носе на себи одлику оних у Западној Србији, њих је ипак мало, и оне се губе.

О постанку њихову, у овом крају, напоменућу само то, да сам истраживањем нашао, да их има наслеђених из старине, о чему ћу другом приликом нешто изнети, а велика већина их је и слепи превед с румунског језика, којим се језиком народ у том крају често служи. За сада ово проучавање остављам другима, који ће доиста имати занимљив посао, само док их се већина изнесе на свет. Ја ћу се ограничити само на оне, у којима се нарочито илуструје чист српски језик, а које су, за чудо, свакидашње изреке наших матера!

Изнећу неколике употребе падежа.¹⁾

1. Трећи падеж без предлога у главној својој употреби у овом крају је најређа појава језиковна. Он се увек замењује читавим изразом: другим падежом са предлогом „код“, па ма му и не било места. Али правилна је употреба у „клетви.“ На пример:

у клетви: „даћу га врагу и ђаволу“

у говору: „даћу га код врага и ђавола“ (код мајстора и газде“).

Од ове клетве има и доста варијаната: „дам га врагу и ђаволу“, „ишао до врага“, „враг те узео“, „носио те ђаво“, и т. д.

2. Други падеж са предлогом „без“, такође је ретка појава језиковна, али у „клетвама“ је правилно употребљен. На пример:

у клетви: „отишао без трага.“

у говору; „отишао без траг,“ („без новац,“ „без хлеб.“)

3. Највећа је тешкоћа, у употреби седмога и четвртога падежа са: на, о, по, у. У тој употреби грешу се и од стране школованих људи, не само од народа, па нас мало и то, гони да ту употребу називамо тешкоћом. Али у клетвама та је употреба врло тачно изведена: решена је загонетка у значењу седмога падежа с предлозима реченим и четвртога падежа са истим предлозима; док је то у обичном говору супротно.

1) Ваља знати, да је овај чланак врло мали резиме из повећег дела, које ми је још у рукопису, а које носи име „Српски језик у Крајини“ за то нека је довољно и ово неколико примера.

Клетва каже: „полудео, па у манастир отишао“. Глагол ићи, отићи, употребљен је онако, како то захтева логика и синтактичко правило. Разрешено је питање о покрету и мировању: гања се „у манастир“, а налази се у манастиру, док се то налази у обичном говору обрнуто употребљено.

И од те клетве има разних веријаната: „полудео па у лудницу отишао“, „полудео, па свет ухватио“, и т. д.

4. Главна употреба четвртога падежа у „клетвама“ је врло тачно изведена, док у обичном говору ову употребу четвртога падежа замењује употреба првога. На пример:

у клетви: „гласове пусте чула о теби“.

у говору: „гласови пусти чула за тебе“.

Да напоменем само, да је у обичном говору правило, да први падеж множине замењује четврти истога броја.

Сем ових индикација могао бих много других навести, али томе у овом листу није место. Једини разлог, који ме нагна да и ово изнесем, јесте тај, да се и ова врста народних умотворина може сматрати као врело за изучавање нашега језика, те их за то ваља прикупљати и сређивати.

Пада у очи још и то, што после сваке клетве мати, или онај ко куне, дода по неки израз, као: „да бог дâ, мајко, сине, синко, несрећо моја, туго моја, море и т. д. како би се истакла што већа жеља онога који куне.

Из своје збирке ја ћу навести неколико примера, како бих се одужио постављеном циљу самога „листа.“ Прегледа лакшега ради уредио сам их по азбучном реду.

Але те однеле. — Бог те убио, Бог те поразио. — Бог те струштио. — Болест те распала. — Виле ти срце разнеле. — Вукла се прева за тобом. — Гром те убио. — Гледељке ти испале. — Данце исплакао. — Ђаво те однео.¹⁾ — Жегле те коприве, синко! — Змије ти очи испиле. — Исплакао данце и године. — Иди у неврат. — Ја ти за сандуком ишла, мајко!²⁾ — Камење ти за душу дала, сине! — Мутна те вода однела. — Моје те млеко убило. Муње те спалиле. — Муње те разнеле. — Море те однело. — Мајка ти на гроб отишла. — Натема те било (бола). Никад се не најео. Никад те мајка не видела. — На ногама милео, сине! — Отишао у невидилицу. — Ослепио, да Богдâ- Очи ти испале. — Проклет да си и завезан да си. — Проклет био и овога и онога света. — Проклет био мајци³⁾! — Руке ти се осушиле. — Распао се мајци, да Богдâ. — Свећу ти на гробу запалила, синко. — Свет уватио па се не повратио. — Стопио се, да Богдâ. — Стигле те, мајко, моје клетве. Стреле те устрелиле. — Сунце те спалило. — Трава ти на гробу поникла. — Трава ти кроз кости проникла. — Убио те Бог (Господ).

1) „Са те ја дракул.“ (Транскрибујемо рум. речи ћирилицом.)

2) Место придева: „мајкино“

3) „Са њи ђурис'т“.

Урносао се¹⁾ у земљу па се не повратио. — Умукао мајци, да Богдâ. Убила те мајка Богородица. Убила те, мајко, моја нега (храна). У црно те мајка завила. — Убила те доброта моја (или добро моје). — Чума те уморила. — Црна те земља покрила. — „Фрас“²⁾ те ударио и т. д.

Ваља ми само навестити, да су нешто друкчије клетве, којима нека материкуне туђе чедо, од оних којима материкуне своје чедо.

Од оних израза које прате поједине клетве има их и таквих, које се од појединих клетви никако и не одвајају.

Ниш.

А. Ст. Јотић.

НАРОДНО ПРЕДАЊЕ О МЕСТИМА.

ВИДИН И ГАМЗИГРАД.

Биле две сестре, па се договориле да свака сагради по један град. — Старија сагради Гамзиград а млађа Видин. — Пошто саградише градове, договоре се, да свака од свога града потера гуске, па где се сретну ту да им буде граница земљи. Старија сестра натовари гуске на кола и далеко више измакне у напред од млађе. Млађа се сестра због тога потужи оцу, а отац је запита како им се зову градови. Мој се зове Видин а сестрин Гамзиград, одговори му кћи. Тада отац прокуне: Да Богдâ Видин видео и сам Бог, а по Гамзиграду, нека гамижу змије и гуштерови!³⁾

Забележио од своје бабе која је родом из села Јабланице у црноречком округу.

Будимир Марјановић.

ДРАГАН-ГРАД.

Између села Мозгова (срез алексиначки) и Рујишта (срез ражањски) право на запад од Мозгова за један час налази се поље, које се зове Друговац. На Друговцу је извор на коме, народ казује, да су некад млеле воденице. — Кад су Турци заузели овај крај, казује народ, онда су тај извор затворили бивољим кожама, те је усахнуо. — Прича се још да је на пољу Друговцу била некад велика варош, која се звала Драган-град. На томе се пољу и сад налази остатака од судова, познају се и зидови и откопан је некакав подрум. — Кад су Турци Србију осво-

1) Онај ко куне наведе и коликохвати.

2) „Капља“.

3) Слично народно предање које се односи ва Видин и Ниш забележио је г. М. Ђ. Милићевић у Краљевини Србији на стр. 86—87. (Уредн.).

јили, онда су и ту варош порушили. — Казује се да је под кнезом Лазарем из Драган-града изашло на Косово 12 оклопника и 70 коњаника.

Забележио у Мозгову у јуну 1894. г.

т. р. њ.

КРАЉЕВИЋ МАРКО У НАРОДНОМ ПРЕДАЊУ.

У злато Вам се свака оковала, те сте ударили питање о Краљевићу Марку, јер Марко још живи, бива спава санак, у пећини ал ће се једном од санка пренути и окрочити виловита шарца, а да ослободи Србље, унакрст по бијелому свијету. Краљевић је Марко српски народ, па ћегод живи и један Србаљ зна, овако причати о Краљевићу Марку и његову виловиту шарцу. —

У Брсечинама (код Дубровника) причају, да је Краљ Вукашин имао два сина: Андријаша и Марка. Андријаша је волио и учио га, да паше ћорду посјекилицу и да у бој иде. Марко је био будала, па је ходио за благом и гонио на губаву кљусету из дубраве дрва и сврела воду. Он није ваљао, те се свак ш њиме подругивао, као ну ти с будалом и није од руга долазио пред јунаке. — Једном уранио, у недјељу да ће на воду, па ето ти украј бунара зачује, да ћевојка плаче у кржаве сузе. Он ће к њој, а кад тамо љепота ћевојка заплетена жутијем косама у црну драчу. Кад угледа Марка, овако ће му: — „Чуј ме Марко, по Богу брате, ако ми ти размрсиш моје жуте, косе срећна ћу те и честита учинити! Ако то не урадиш и прекинеш ми и једну косу, онда си кукав и жалостан за живота свога! —“ Марко послуша вилу, па јој лијепо размрси косе, а она га усрећи, да буде јунак над јунацима. Оно губаво кљусе постане диван шарац, коњ од мегдана, да га такога ниједан јунак није имао. Тако се Марко побратимио с Вилом, а она као посестрима вазда му је у помоћи била. — Кад се Марко повратио к свому двору, свак се жив зачудио, да је синуо као на гору сунце, те постао јунак у дружини. Нитко га није могао предобити, те је најбоље знао бацит се камена с рамена и скочити скока јуначкога. Кад је то видио Краљ Вукашин, овако ће: — „Хвала Богу, гђе ја имам сина Марка! —“ Тад је Марко отишао по свијету на шарцу коњу и вила му је била свећер у помоћи, па је вазда на мегдану добио. — Није умро, него је утекао у пећину, и да борави санак, јер је видио пушку, па ће ускликнути: — „Збогом Марко, сад те и дијете може убити на превару!“ — Откад је пушка изишла на свијет, отад је нестало Марка и јунаштва. Нестало је и Маркове посестрима, јер су је свети

оци у молитви проклели, па се скрила она и остале виле у вилине куће. И код села је Брсечина (мога роднога мјеста) голема спила (пећина), те се зове вилине куће. Још каткада виле пјевају, ал' их свак не може чути... — Ово ми је причао пок. Перо Бивовић и његова жена Вице из села Брсечина (код Дубровника). У Дубровачком се чешће каже: —

Невоља је научила Марка
Красти коње и љубит ђевојке!

или:

Пасти коње и љубит ђевојке.

ПРИОПЋИО

Вид Вулетић — Вукасовић.

Краљевић Марко, као калуђер и ђевојка.

Ружу брала гиздава дивојка,
Ружу брала на стини (?) мећала
И ружи је својој говорила:
— „Вени, вени ружице румена
Како вене јадно срце моје
За липотон Краљевића Марка.
За липотон његовон добротон!“ —
Још је млада на тој ричи била,
Ту пролази Краљевићу Марко
У одићу (?) црна калудјера,
Божји јој је данак називао:
„Бог на помоћ гиздава дивојко!“ —
Ал' му она тихо одговара:
— „Добро доша! црни калудјере,
Што те буден упутати млада,
Хоћеш ли ми право сповидити:
„Јеси л' скоро из царева двора,
Је ли здраво сва царева војска
И је л' здраво Краљевићу Марко?“ —
Ал' јон вели црни калудјере:
„Ја сам јучер из царева двора
И здрава је сва царева војска,
Ма ни' здраво Краљевићу Марко,
Синоћ сам му на душицу (?) био,
Јере га је пушка ударила
У зло мисто, у чело јуначко,
Ди но (гђено) мајка целивала Марка
Мртав јунак црној земљи паде,
Земљи паде, Богу душу даде.“ —
Кад дивојка ричи разумила,
Стаде ломит под зашакон руке,

Почне грдит своје било лице
 И на земљу паде од тужице.
 Ал' јој вели црни калудјере:
 — „Стан', не лудуј гиздава дивојко,
 Ево теби твоје сунце жарко (?)
 Ево теби Краљевићу Марко!“ —

(Ову ми је пјесму казала Кате Конденар из Блата с
 О. Корчуле, у Далмацији),

ПРИОПЋИО

Вид Вулетих — Вукасовић.

Краљевић Марко и Арапин код Никољ-Цркве.

За четврт сата северо-источно од Голубоваца, села у Зети на домак турско-црногорске границе, а у сред простране равнице која служи као утрина и Зећанима и суседним им Малисорима уздиже се једна хумка доста велика, а на њој је мала црквица, сада већ у пола порушена, која се зове Никољ-Црква. Код ове је црквице било саборно место Зећана све док један део данашње Зете¹⁾ није заузела Црна Гора (1879.), а онда, пошто је дошла до саме границе, црква стицајем околности постаде караула. Данас је у рђавом стању и не служи, само се у њој опевају мртви, који се у гробљу до ње сахрањују.

Дан сабора код Никољ-Цркве био је летњи Никољ-дан 9. маја, којег се дана ту слегала сва Зета и оближња јој малисорска племена: Хоти, Грудни и Кастрати; она је поред тога била и место сваког тајног договора; у њој су се зетске старешине заклеле да се неће издати у устанку на Турке, који су Зећани подигли 1832. године. Ова је црква у народу јако омиљена и за њу су везана многа предања (верује се да ју је градила нека Неманићка) од којих ћу ја овде изнети једно, које се тиче омиљеног српског јунака Марка Краљевића.

Источно од Никољ-Цркве, а близу олтара јој налази се једна скоро у земљу зарасла камена плоча у коју су дубоко урезане четири огромне коњске стопе. Народ верује да су те стопе од Маркова Шарца, а постанак истих ево како описује:

Кад је Марко „шетао по земљи“ он је често долазио свом оцу Вукашину у Скадар и ишао по Зети, те штитио сиротињу. Једном, кад се био народ скупио на панађур код Никољ-Цркве, од некуд се јави један Арапин, који је био грдосија од човека, а јахао је на чудноватом магарцу. Народ се био престравио видевши овог џина, а тим више, кад Арапин поче ударати неке намете, којом приликом није изостале ни младе жене и девојке. Док се народ комешао и тражио средства да се ове беде отресе, по-

1) За разликовање данашње и негдашње Зете види мој чланак: „К етнографији Зете“ штампан у 23. броју „Гласа Црногорца“ од прошле године.

јави се од некуда Марко на свом Шарцу и одмах ступи с Арапином у препирку. Арапин је био готов на бој, а Марко је гледао да му другим начином дође главе и предложи Арапину да се прво огледају Шарац и Магарац, па да њих двојица поделе мејдан, а на име да у јахању прескоче цркву на којој беше пободено врло велико копље врхом на више окренутим. Арапин пристаде али да Марко први скаче. Тако и би, Марко залети Шарца и прескочи цркву и копље. И где је Шарац са Марком иза олтара пао ту му се ноге у плочу закопају те отуда данас на тој плочи стопе.

И Арапин потера Магарца да прескочи, али не успе. Магарац се набодне на коље и ту остане, а госа му се стровали доле и Краљевић прискочи, те му отсече главу.

Плочу на којој су стопе, народ сматра као важну реликвију.

САВО П. ВУЛЕТИЋ.

Краљевић Марко и Кнез Радомир

Путујући пре три године из Тополе у Горњи Милановац, на средини пута близу старог града Острвице, видех један велики камен, на коме се виде некакви утисци као да су од руку човечијих. О томе камену причаше ми један сељак ту на месту, да га је бацио Краљевић Марко са врха Рудника.

После две године чујем у Тополи да гуслар пева о оном камену, што га је Краљевић Марко са Рудника бацио. То ме потсети на казивање онога сељака, те одмах забележих песму гуслареву, коју овде износим, као локално предање о Краљевићу Марку у стихове стављено:

Вино пије Краљевићу Марко
У Руднику граду бијеломе
Код рудничког Кнеза Радомира.
Кад се Марко вина понапио
Вели њему кнеже Радомире:
Побратиме, Краљевићу Марко,
'Оћеш ићи у Рудник планину
А на извор реке Јасенице?
Ту ти има један велики' камен,
Кога нико не може дигнути,
А камо ли бацил' са рамена.
Ти си човек снажан и јуначан
Ваљда ћеш га ти моћи дигнути.
Вели њему Краљевићу Марко:
Хоћу ићи, мио побратиме,
Па одоше до два побратима,
Кад су били реци на извору

Гледа камен Краљевићу Марко,
 Гледа камен по се насмејао.
 Па га узе у бијеле руке,
 Колико га силно притиснуо,
 На камену прсти упанули.
 Па га бади низ Рудник планину.
 А кад виде кнеже Радомире,
 Шта учини Марко са каменом,
 Тад му и он признаде јунаштво
 Па одоше сваки своме двору.

ЈЕРЕМИЈА М. ПАВЛОВИЋ.

MARKO KRALJEVIĆ, NIKOLA GUSAR, ALE ČENDIGRANE I
 LJUBA KRALJEVIĆA.

Gorom igje Kraljeviću Marko,	„Dušo moja Nikola Gusare !
Sa Jelinom, virnom ljubom svojom,	Ti pogledaj na 'no vedro nebo,
Pa besidi Kraljeviću Marko :	Di se vedro uaoblači nebo
„O Jelinō, virna ljubo moja!	Iz neba će darvo kamen pasti, 35
Tanko pivaj, tanje zapopivaj, 5	Dušo Niko ! udariće na te.“
Da se čuje za devet planina.“	Privari se Nikola Gusare
Ma besidi Kraljevića ljuba :	On pogleda na to vedro nebo.
„Ne smim pivat, mili gospodare !	Čordom manu Kraljevića Marko,
Čula jesam a vidila nisam,	Čordom manu tamo i ovamo 40
Da je ovde gora gusareva, 10	Rusu mn je glavu osikao,
U gori je Nikola gusare,	Pak je meće u prknjaču torbu,
„Radi mene, pogubiće tebe.“	Pak je visa o jabuku konju,
Ma joj veli Kraljevića Marko :	Pak on ode kroz goru zelenu.
Dok je moja na ramenu glava.	Pivajući, konja igrajući. 45
Ne bojim se Nikole Gusara “ 15	Tu ga srite Ale Čendigrane,
Misli Marko da ne čuje niko,	Božju mu je pomoć nazivao ;
Tol ga čuje Nikola Gusare,	„Božja pomoć, Kraljevića Marko!“
Pak besidi Nikola Gusare :	„Da si zdravo Ale Čendigrane !“
„Što no sviri u gori zelenoj ?	Čuo jesam ma vidio nisam 50
Al' su gusle ? ali su citare ? 20	Da je tamo Niko poginuo,
Al' je ljuba Kraljevića Marka ?	Čak daleko u gori zelenoj ;
Nju ja jesam prosio u majke,	Duša moja Kraljevića Marko !
Junak me je priprosio Marko.	Čini mi se na životu tvome,
Već vas molim, družinice moja !	Da s' ubio Nikolu Gusara.“ 55
Plamenite napunite šare, 25	Pak besidi Kraljevića Marko :
I brijetke naoštrite čorde,	„Ni sam ti ga čuo, ni vidio.“
Poći ćemo u goru zelenu,	To ne sluša Ale Čendigrane,
Ubit oću Kraljevića Marka“,	Od bedrice čordu povadio,
Otolem se zdravo podigoše,	Rusu glavu Marku osikao. 60
Kad su došli u goru zelenu, 30	Al' besidi Kraljevića ljuba :
Besidila Kraljevića ljuba :	„Bor t' ubio, Ale Čendigrane !

U mene su tri malena sina,
 Ako meni Bog i srića dade.
 Da mi malo više ponarastu
 Oće tvoju i osići glavu.“ 65
 Al' joj veli Ale Čendigrane :
 „Muči tule, rodila te kuja,
 I tvoju ću, vira ti je moja.“
 Ona ga je teško zaklinjala :
 „Ne moj mene, Ale Čendigrane! 70
 Služi ću te vinom i rakijom,
 Služi ću te u gori zelenoj.“
 Ma se na to junak smilovao,
 Ter joj nije glavu osikao,
 Nego igje u goru zelenu, 75
 Služila ga vinom i rakijom,
 Sama sebi vina i vodice.
 Kad ga rujno vino privarilo,
 Svi zaspali kano i poklani,
 Al' bèsidi Ale Čendigrane, 80
 Al' besidi Kraljevića ljubi :
 „Dušo moja, ljubo Kraljevića!
 Bi l' se moga pouzdati u te,
 Da prospavam jednu, il dvi ure?“

Al' mu veli ljuba Kraljevića : 85
 „Moreš u me kako sama u se.“
 Leže junak glavom bez uzglavja.
 Kad to vidi ljuba Kraljevića,
 Od bedre mu čordu povadila,
 Sve im mlada glave osicala, 90
 Najprvome Ali Čendigrani,
 A za njime Peri Perkovića.
 A za Perom Asan-Begovića,
 I ostalo društvo Nikolino. 95
 Oko njih je blago pokupila,
 Posidnula gjogu od mejdana
 Pak poleti niz to polje ravno,
 Kad je bila kroz goru zelenu, 75
 Tanko piva a tanje popiva,
 To se čuje za devet planina. 100
 Troje dice mlade dozivala :
 „A vam bora, troje dice male !
 Ja ne pivam da je meni lipo
 Ni vi dica, da je vami drago, 150
 Nije bratac brata osvetio
 Što je ljuba Kraljevića Marka.“

Priopćio iz okoline Spljeta
 Miroslav Alačević.

Рајачки вис.

У близини града Чачка налази се једно село, које се зове Рајач. На једном брежуљку, у том селу, прича се: да су се Краљевић Марко и Муса Кесеџија бацали камена с рамена.

Кад су се ту припремили за бацање и то врло тешким каменовима, тада ће Муса рећи Марку: „Деде Марко, па преко раје“. Марко узе у руке камен и баца га далеко од себе, тако јако, прича се, да се дупке побио у земљу. Узе Муса други мањи камен, па га баца много ближе него Марко. Та два камена и данас постоје на том истом месту и на Маркову камену виде се улегнућа од његових прстију, а на Мусину не. Од тада се то место прозва „Рајачки вис.“

Овако вели народ.

(Прибележено у Чачку 25.-V-98. год.)

Јагодина.

Драгомир Иконић.

Марков камен.

Кад се једном био попео Краљевић Марко на Ртањ узео је један врло велики камен и бацио га тако јако, да је пао на пут између Бољевца и села Планинице (ближе Планиници).

Једном су неки сељаци из села Врбовца, Тимочког округа а Бољевачког среза, оборили тај камен, па за три месеца после није падала киша никако, и сви су се усеви поисушили; а кад су сељаци упитали неку врачару што им не пада киша, она им је казала: „Ви сте учинили једно велико недело, а то је ово: бацили сте Краљевића Марка камен у поток и зато вас Бог казнио; но ви идите и извадите тај камен, и чим га извадите одмах ће пасти киша.“ На заповест те врачаре дигну се сви људи из тог села, изваде камен из потока и о ставе га на оно место где је и био.

Пошто су изнели камен, веле да је киша одмах пала.

Тај је камен округласт и има у пречнику 1.50 м. На њему се налази неколико удубљења, за која народ мисли да су од стопа Маркових и копита његова Шарца, а налазе се још и нека усечена места, за која вели народ да је Марко својом сабљом усекао.

(Прибележено у Бољевцу 5.-IX-1898. год.)

Јагодина

Јован Петровић

СРПСКЕ НАРОДНЕ ЗАГОНЕТКЕ.

(из Пиротског округа)

Повележио Тих. Р. Ђорђевић.

1. Бела кобила железан вој (јој) реп. — (И г л а и к о н а ц)
2. Бела кобила, зелен реп. — (Л у к)
3. Бела кобила сво поље опасе, а нигде вој (јој) траг нема.
— (К о с а).
4. Бела падина, црно семе, учеван га човек сеје. — (К њ и г а).
5. Бели пиличи на кућу, а ноће им на земљу. — (О б л а к и њ и ш а).
6. Бели пиличи по греду оде. — (З у б и к а д с е о р а т и (говори)).
7. Бел Турчин у јасле лежи. — (Ј а ј ц е).
8. Бува мало, родило големо. — (З е љ е (К у п у с))
9. Ваздан месо једе, ночу звезде броји. — (О с т а н).
10. Вер везано, вер писано, вер у руће неватано. — (З м и ј а)
11. Вер везано, вер писано, кој га може развезати, расписати, љу му дам девет витла воденицу и десету тупавицу (ваљавицу). — (П ч е л е).
12. Вилип ткаје, Вилип преде, Вилипова деца гола оде.
— (И г л а)
13. Вир вираје, дуб дубаје, дубатога леска држи. — (Б у р е)

14. Виса виси, чуча чучи, виса паде, чуча изеде. — (Крушка и свиња).
15. Виса виси, чуча чучи; рипне чуча, ване (ухвати) вису. — (Вериге и котал).
16. Виси гројзе не зобе се, седи мома не проси се. — (Мачка)
17. Висок Деја коске нема. — (Дим, чур).
18. Висок Ђорђа без кокала. — (Дим, чур).
19. Висуљћа виси, трчуљћа трчи; залете се трчуљћа, те откину висуљћу. — (Крушка и свиња).
20. Врти кучка џонџула. — (Заклоп на врата (затвор)
21. Где црвенко падне, ту трава не ница. — (Огањ)
22. Глува кучка по браниште лаје. — (Сећира)
23. Говеђо грне, овча чорба, козје поврзало. — (Опанци чарапе и врце).
24. Голем бик без језик. — (Тупан).
25. Да ли ћеш прерипи-грм, је л' провлачи-грм? — (Зажака или змију).
26. Даска на море паде, ни се море затрсе, ни се даска утопи. — (Листна воду).
27. Два вепра се косе и белу пену носе. — (Воденично камење).
28. Два вола, једна шија. — (Дисази (бисази)
29. Два гледају, два слушају, а два чекају да ји никој не убије. — (Очи и уши).
30. Два голуба, једна шија. — (Дисази (бисази).
31. Два голуба преко поље минуше, сво поље учрнисе. — (Рало).
32. Дванаес брата један појас опасују. — (Коло (точак)
33. Два прута целу гору оплетоше. — (Врце за опанци)
34. Два се прута шибаше, сва се гора затресе. — (Овнови кад се бију).
35. Два се старца за браду држу. — (Гребени).
36. Две зејтенице на једну стену вису. — (Сисе).
37. Две ивуле, две цивуле, четири каракандуле и пето мандрсало. — (Коњ (његове очи, ноздрве, ноге и реп).
38. Две козе под брег леже. — (Очи).
39. Две уле и две писуле и четири караканга и девети маждраган. — (Мачка: две уши, две очи, четири нође и једна опашка (реп).
40. Две уле, две суле, четири караканце и једна мангусија. — (Мачка).
41. Две Циганће лој цепа. — (Санке).
42. Две Циганће масло режу. — (Санке)
43. Две Циганће на рид чуче, све си виде сал њи не виде. — (Очи).
44. Дејан тера козице преко густе горице — (Чешаљ).
45. Дрен трешти, коза вречи, сам Господ коња држи. — (Чекрк). — (НАСТАВИТЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ О ФОЛКЛОРНИМ ДРУШТВИМА НА СТРАНИ.

Да бисмо својим читаоцима показали са каквим се маром и интересом ради на проучавању народног живота, обичаја и предања у других народа саопштаваћемо на овоме месту кратке белешке о појединим друштвима, која се баве оним, чиме и наш лист.¹⁾

ЕНГЛЕСКА.

Енглеског друштво: *Folk-lore society* основано је 1878. године иницијативом ових људи: Laurence Gomme, W. S. Ralston, Edvard Solly, William J. Thoms. Овога последњег је заслуга и за име друштвено, јер је он први употребио реч *folk-lore* у листу *Athenaeum* још 22. августа 1846. год.,²⁾ која значи знање народно (*savoir populaire*). *Folk-lore* је застарела реч, која је после 1846. год. врло брзо ушла у употребу нешто због своје краткоће, а нешто због еластичности свога значења.

Скупштина сакупљена у јануару 1878. г. изабрала је одбор, који има једног председника, седам подпредседника, једног секретара и једног благајника. — Друштво има још и савет од 20 чланова и редакциони одбор од 5 чланова.

Главна скупштина састаје се сваке године, те се на њој подноси извештај о прошлој и објављује програм за другу годину. На њој се још дискутује о многим стварима из области друштвене.

Ко жели постати друштвеним чланом ваља да се обрати секретару и да плати 26.25 франака годишње. Чланови примају друштвени орган и издања бесплатно.

Од како је 1890. спојен *Folk-lore Journal* са *Archaeological Review*, друштвени орган носи име *Folk-lore*, и излази свака три месеца на 8⁰ са од прилике 140 страна. — Од 1878. — 1882. год. часопис је носио име *Folk-lore Record*, а од 1882. — 1889. год. *Folk-lore Journal*.

Сем овога друштва Енглези имају још: *Gypsy Lore Society* у Единбургу и *African Folk-lore Society Cape-Town-у*.

ФРАНЦУСКА.

Француска има: *Société des Traditions populaires* (Друштво за народно предање), које има задатак да проу-

1) Као основица за излагање послужиће нам књига француског друштва за народно предање (*Société des traditions populaires*) коју је написао Paul Sebillot, секретар друштвени која се зове: *Annuaire des traditions populaires*. Paris. 1894. Али ћемо своја излагања где што попуњивати и с друге стране.

2) По бугарском „Сборнику за народни умотворенија наука и књижевина“, књ. I. Стр. 9. рекли смо у прошлом броју на стр. 20. да је у листу „*Athenaeum*“ на дотичном месту реч *folk-lore* употребљена од анонимног писца, што се овим исправља.

чава и издаје: усмену књижевност, веровање, старе, обичаје и све предмете који се на ово односе. — 21. децембра 1885. г. донесена је одлука за постанак овога друштва, а првих дана 1886. г. беху му већ готови и усвојени статутути.

Главна друштвена скупштина састаје се у јануару сваке године, а главни одбор састављен од 25 чланова, од којих 20 станује у Паризу, руководи свима друштвеним пословима, и састаје се најмање 4 пута годишње. — Редакциони одбор састављен је од 7 чланова.

Чланом може постати само онај који је познат и то пошто се обрати писмено, или кога предложи два члана.

Годишња је уплата 15 франака без обзира на народности, а чланови добијају бесплатно друштвени орган и годишњак.

Друштвени је орган: *Revue des Traditions populaires*. Излази свакога месеца на 48—64. стране.

БЕЛГИЈА.

Белгија има: *Société du folk-lore Wallon*. Ово је друштво основано 1889. г. у Лијежу и има за задатак да прикупља предања и веровања народна и усмену књижевност валонску. Друштво се састоји из тројаквих чланова. Годишња је уплата 5 динара. — Прави чланови се састају један пут месечно. — Сваке године састаје се велика скупштина приликом које држе се конференције и праве се екскурзије.

1890. год. друштво је издало питања за истраживање Фолк-лора.

1891. год. почело је друштво издавати свој орган: *Bulletin de Folk-lore*, који је излазио до 1893. год. сваких шест месеца, а од тада излази свака три месеца.

ИТАЛИЈА.

У Италији су много пута чињени покушаји да се оснује друштво за народно предање. Giuseppe Pitre у Палерму покушао је 1882. год. да образује једно такво друштво, али пошто не успе у томе заснова у друштву са Salomon-ом Marine-ом: *Archivio per lo studio delle tradizioni popolari*. један од најбољих зборника ове врсте, и библиотеку под именом: *Curiosita delle tradizioni popolari*.

Други покушај али такође са мало успеха учинио је Francesco Sabatini.

Најзад 1894. год. Angelo de Gubernatis успе те створи у Риму друштво: *Societa nazionale per le tradizioni popolari italiane*, које издаје часопис: *Revista delle tradizioni popolari italiane* који излази свака три месеца на од прилике 100 страна, и библиотеку дела талијанског фолклора.

Друштво држи главне скупштине један пут годишње, а седнице и дискусије држе свакога месеца.

Чланови плаћају 12 динара годишње и добијају друштвени часопис бесплатно.

ШВАЈЦАРСКА¹⁾

Швајцарска је била нешто заостала од покрета за народно предање, те је тамо чак 1896. г. засновано друштво за народно предање — *Schweiz Gesellschaft für Volkskunde* — *Société suisse des traditions populaires*, које има за циљ да пробуди интерес за народно предање а нарочито да скупља и проучава народно предање Швајцарске. — Друштво има тројаких чланова. — Општа скупштина се састаје с пролећа сваке године, којом се приликом по могућству врше научна саопштења и чиме екскурзије.

Друштво има и свој часопис: *Schweizerisches Archiv für Volkskunde*, који излази свака три месеца, а стаје 8 франака годишње

Т. Р. Ћ.

ПРИКАЗИ

— Скупљени историјски и етнографски списи Вука Стеф. Караџића. Књига прва. Државно издње. Београд. 1898. — Вел. 8. Стр. XIV и 366. Цена 3 динара —

— Српске народне пјесме, скупно Вук Стеф. Караџић. Књига пета, у којој су различне женске пјесме. (Државно издање). У Биограду. Штампано у Државној Штампарији Краљевине Србије. 1898. Стр. XXXV и 632. Цијена 3 динара. —

— Српска Краљевска Академија — Споменница о преносу праха Вука Стеф. Караџића из Беча у Београд 1897. По одлуци Српске Краљевске Академије средно Андра Гавриловић, професор. Београд. Државна Штампарија Краљевине Србије 1898. Цена 1.50 дин. Стр. 389. — Испред текста су у овој књизи слика Вука Стеф. Караџића и слика Вуковог гроба у Бечу. У тексту се говори о припреми за пренос и о свечаностима приликом преноса тела Вукова из Беча у Београд. У овој се књизи описује и пренос тела Колитарева из Беча у Љубљану. —

— Српске народне умотворине, из разних Српских крајева прибиљежио и издао Никола Станков Кукић. Српска штампарија у Загребу. 1898. Цена 35 новчића. Стр. 111. — У овој књижици је лепа „Ријеч двије у напријед“, шест већих и 33 малих песама и 20 народних приповедака, поговор и напомена, у којој се каже, како сем једне песме и неколико приповедака, које је сам писац штампао, ништа од ових умотворина није нигде штампано. —

— Како су постало Мрцине у Коначима. Приопћио Вид Вулетић — Вукасовић, Мостар. Прва српска штампарија Владимира М. Радовића. Стр. 18. — (На последњој страни испод текста стоји забележено да је ова књижица написана „у Корчули, о Власићима 1896.“)

— О Корчули (*Korçula Nigra*) и о корчулскијем савезницима Неретванцима. Приопћио Вид Вулетић — Вукасовић, стр. 11. (Без насловнога листа).

— *Na godna kuća ili dom s pokuštom u Dalmaciji, u Hercegovini i u Bosni, napisao*

1) О швајцарском фолклорном друштву бележимо по француском часопису: „*La tradition, revue internationale du folklore, et des sciences qui s'y rattachent, dirigé par M. Henry Carnoy*“ свеска за април 1897. г. — Постанак и статут швајцарског фолклорног друштва изнели смо у „Делу“ за мај 1898. г. стр. 295—297.

Vid Vuletić — Vukasović. (Preštampano iz knjige I „Folklor. Zbornika“ jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti). U Zagrebu. Tisak Dioničke tiskare. 1896. Стр. 19. —

— Из „Искре“ прештампан је посебно рад дра С. Тројановића „Лапот и проклетије у Срба“, 12, стр. 38.

— Dr. Čenek Zibrt: Literatura kulturně — historická a ethnografická 1897—1898. I. (zvláštní otisk z Českého Lidu VII.). V Praze. Knihotiskárna F. Šimáček, nakladatěle, 1898. — У овој је књизи побројано 894 дела и чланака из области културно-историске и етнографске, на различитим језицима. — Поред многих дела стоје и ако кратки али врло лепи прикази. —

— La Tradition, revue internationale du folklore et des sciences qui s'y rattachent, dirigée par M. Henry Carnoy. Paris, 117, rue Notre — Dame — des — Champs. — Годишња цена 15 франака, поједине свеске стају 1.25 франка.

— Melusine, recueil de mythologie, littérature populaire, traditions et usages, dirigée par Henri Gaidoz. Paris, 7, rue de Chantiers. — Годишња цена 12.50 франака. Поједине свеске стају 1.25 фран. —

— Wallonia, recueil mensuel de folklore. Dirigé par O. Colson. — Liege, 6, Montagne St Wolbourge. Годишња цена за Белгију 3 франка, за остале земље 4 фран. — Излази 13. сваког месеца на најмање 16 страна.

ГЛАСНИК

Одбор за Етнографски Зборник. — У одбору академикâ, коме је поверено прикупљање грађе и издавање Етнографскога Зборника Српске Краљевске Академије, у последње доба урађени су ови послови: прегледане су и оцењене све збирке народних умотворина, које су до сада стигле Академији, и скупљачима је одређен хонорар; спремљена су питања и упутства за бележење народних умотворина у самоме народу. За кратко време и питања и упутства биће објављени, и тада ће, нема сумње, вредни скупљачи народнога блага нашега још марљивије приступити скупљачкоме раду.

Раније започето прегледање свега народнога блага, до сада објављено у многим зборницима, часописима, листовима и календарима, продужује се, и још за неко време, па ће се моћи приреди потпун библиографски преглед свих наших народних умотворина, које су штампом до сада објављене.

Дач.

— У јануарској свесци дела за ову год. читамо ово: У лексикографском одеку наше академије наставља се под новим секретаром г. Момчилом Иванићем живо рад, који је био заостао у след преране смрти пок. др. Ђорђа С. Ђорђевића. На овом ћемо месту споменути само збирке нових, до сад у речницима непознатих речи из народа које су академији стигле. Највећа је збирка, 7011 речи, нашега старине песника Змаја Јовановића (из разних српских крајева) за тим збирка покојног Но-

вака Радонића, 6684 речи, коју је академији уступила Матица Српска из Новог Сада, па збирка Луке Грђића Бјелокосића, која има око 4000 речи (већином из Гацка и Мостара, али се већина тих речи говори и по осталој Херцеговини). Остале су збирке мање, али ипак знатне: професора Миленка Вукићевића (око 800, већином из Лепенице и околне Шумадије), Вељка Радојевића (око 500, из Боке), Светозара Бајића (482, из Баната) и Јована Срећковића (око 400, из Левча).

— У истом листу читамо да ће се у Кијеву од 1. до 20. августа ове год. држати једна естимархеолошки збор, за који су већ разаслани позиви са опширним програмом рада. Сем специјално руских питања, међу којима је и питање: О значају заједничког програма за скупљање и изучавање остатака старине у свих словенских народа, специјално нас југословена тичу се питања (која ће скоро сва претресати кијевски професор Т. Флорински). 1. О одношајима Јужних Словена с Русима у време пре Турака, 2. Научна класификација словенских језика и дијалеката, 3. Визант. материјал за историју млађег словенског преписа о књигама истинитим и лажним, 4. Значај новијих проматрања у области словенске дијалектологије за расправу питања о пореклу старословенског језика, 5. О неким новим подацима за расправу питања о постању глаголске азбуке, 6. О утицају јужнословенског епа на руски, 7. О говорима македонских Словена, 8. Резултати археолошких испитивања у Босни

и Херцеговини од времена аустриске окупације, 9. Успеси археолошких истраживања у Бугарској, 10. Црта старог словенског карактера у бугарских помака и српских потурчењака, 11. Трагови богумилског учења у књижевности, уметности и народној појезији Јужних Словена, 12. Црте сличности и разлике између српског и бугарског епа, 13. Постанак јужнословенског народног епа. — Међу питањима на која се желе добити одговори налазимо и значајно питање: Преглед (у целини и појединостима) питања о расељењу Словена и о постанку словенских народности на основу најновијих података историске етнографије и дијалектологије.

— У децембарској свесци „Зоре“ за 1898. г. на стр. 417—419 је: **Божиху српским народним приповеткама**, под којим је заглављем наштампано девет народних прича, од којих су неке из збирке пок. Бука Врчевића, а неке су до сад нештампане.

— У последњем броју „Бранковог кола“ од прош. године читамо ово: **Омер-бег Сулејманпаша и Скопљак**, у Сарајеву, мјесеца Реџепа 1316 (октобра 1898) јавља: Браћо мила и дружино драга! Пошло ми је за руком, да саберем по нашем српском народу неколико српских народних приповиједака. Да бих их отео од заборава, приредио сам их за штампу под насловом: **Српске народне приповијетке**. Књига ће бити готова до 22. Шабана (25 децембра) о. г. 1898) а цена је 30 новчића или 80 пара динарских. Чист приход намијенио сам у корист подизања споменике српском пјеснику Сими Милутиновићу — Сарајлији. — Претплату ваља слати на Прву Српску штампарију Ристе Ј. Савића у Сарајеву или уредништву „Босанске Виле“.

— У „Босанској Вили“, бр. 19 и 20 за 1898. г. читамо ову белешку: професор маџарског универзитета у Пешти Маргалић држао је предавање о српском народном песништву. Предмет је био: Тумачење песама о Краљевићу Марку и боју на Косову. Споменуо је свој превод тих песама на маџарски, напоменувши, да је прво издање са свим распродато, и сад се приређује друго издање. —

— У „Зори“ за новембар 1898. г. читамо ово:

„Louis Leger, Etudes de mythologie slave; Revue de l'histoire des religions. Paris 1895—1897. — Нама већ добро познати слависта Луј Леже, који од тридесет година овамо проучава Словене, пише од 1895. год. један низ расправе из словенске Митологије, које се штампају у париској Revue de l'histoire des religions, а одатле ће несвесно бити оштампане у нарочиту књигу. Од расправа до данас штампаних нас Југословене интересује највише она о Перуну и Св. Илији (XXXI 1895. стр. 89.—102.). — Г. Леже је још 1881. г. штампао у истом листу (књ. IV стр. 129.—148.), а после у засебну књигу један кратак нацрт из словенске митологије, где је изнео најглавније до сад чињенице из словенске митологије. Због његове важности превео га је на српски и написао предговор наш одлични научник г. Стојан Новаковић и штампао у Просветном Гласнику органу Министарства Просвете и Црквених Послова Краљевине Србије (књ. III 1883. стр. 778.). Одатле је прештампаана после ова расправа и у дубровачкоме „Словинцу.“ —

— У Извештају Српске Краљ. Учитељске школе у Алексинцу за 1897—8. школ. годину наштампао је г. Светислав Максимовић професор чланак: **Облици опхођења међу људима, одељак из психологије обичаја**. (Стр. 52.—64. —

— Г. Вељко Радојевић у Херцег Новоме прикупља, проучава и сређује већ одавно српске народне загонетке, за који ће посао употребити све до сад штампане загонетке, као и оне које му буду послате од оних који их имају покупљених а неиздатих. Посао ће бити готов до краја 1899. године. — Г. Радојевић је средио и српске народне пословице, и прва књига тога посла већ је пред Српском Краљевском Академијом у Београду. — Желимо г. Радојевићу успеха у раду на прикупљању и проучавању духовних тековина српскога народа. —

— Г. Љубомир В. Јанковић учитељ на Убу сређује већ одавно своје белешке о селу Мокри у округу пиротском. Неки одељци овога рада штампани су већ у неким нашим листовима.

КАРАЦИЋ ИЗЛАЗИ У АЛЕКСИНЦУ ЈЕДАН ПУТ МЕСЕЧНО НА 1—1½ ШТАМПАНОМ ТАБАКУ. ЦЕНА МУ ЈЕ 5 ДИНАРА ГОДИШЊЕ. ПОЈЕДИНИ БРОЈЕВИ СТАЈУ 0.50 ДИН. — РУКОПИСИ СЕ НЕ ВРАЂАЈУ.